

ANMÄRKNING

Hjalmar Ekström (1885 - 1962) skrev inte för offentligheten, varken den borgerliga eller proletära. Förutom en tidig diktsamling, *Toner och Grepp* (1912), publicerade han i bokform endast den mystika-allegoriska tolkningen av *Salomos Höga Visa. En framställning* (1937). Vilhelm Ekelund – vän och granne i Helsingborg, där Ekström levde med hustru och två barn och arbetade som skomakare – värderade honom mycket högt och klagade över hans vilja till tillbakaträdande: "Det är också ett koketteri att du ska sitta här och lappa skor! Öppna bläckhornet! En halv sida av dig skulle göra succé!" Det var därför med ambivalens och "en viss bävan" som han bestämde sig för att medarbeta i tidskriften *Det fördolda lifvet*, som under tullkontrollören Henrik Schagers redaktörskap utgavs under mellankrigsåren 1924 - 1926. Ekström valde då namnlösheten och signerade sina betraktelser och meditationer med ett "E"; hans uppfattning: "hur lätt människor fäster blicken på namnet, redskapet, till skada för sig själva." Det vill säga – också i de här samlade egna betraktelserna och översättningarna – av Henrik Suso, Thomas a Kempis, Jean de

Bernieres Louvigni, Madame Guyon och Sören Kierkegaard – ser han sig som ett Guds ”redskap”. Ekström följer, kan man säga, också i detta skenbart obetydliga, tidskriftens motto hämtat från *Kollosserbrevet* 3:3, den oerhörda aningen: ”Eden lif är fördoldt med Kristus i Gud.” Hans huvudsakliga gärning finner vi därför i enskilt brevskrivande och i mötet med människor i beråd. Där är en stor mängd ”själavårdande” brev varav ett mindre urval utkommit postumt – detta tack vare bland andra Ulrika Ljungman (1906–2002) ”lärjunge” till Henrik Schager och Hjalmar Ekström – brev som cirkulerat hos det inre livets och den osynliga kyrkans anhängare, som den s.k. Flodbergskretsen: *Den fördolda verkstaden* (CWK Gleerup 1963) och *Den stilla kammaren* (Artos 1988). Sakligt sett skiljer sig nu inte tidskriftsbetraktelserna från breven: Ekström verkar i den kristet mystiska (”Paulinska”) paradoxala visdomstraditionen – ”Lämnandet af allt skapadt åstadkommer hos människan den rätta Kärleken till allt skapadt” – och ”innerligheten” i Ekströms texter (begreppet närmast från Kierkegaard och från den tidige Kierkegaard-discipeln och brevvännen Gustaf Otto Adelborgs framställning i *Om det personligt andliga*, 1907) är också uttrycket för en lidandets levnadsstämning – en kristet-mystik *amor fati*. – ”Ekström skriver outspätt”, karakteriserar Per Åkerlund brevstilen (i Peter Halldorfs *Hädanefter blir vägen väglos* (Pilgrim 1997), huvudsakligen anekdotiskt anlagd) men den outspädda, *starka* tonen förnimmer man också i dessa artiklar. En stark föregångare i det innerliga – oväntad, kanske ock-

så för honom själv – har Ekström i törnrosskalden Love Almqvist (1793 - 1866), som liksom denne står i ett ”kvinnligt” förhållande till Gud och likaså igenkänner och befruktas av det kvietistiska fromhetslivet – så förhatligt för den homosociala överhets- och pseudoreligiositeten – och av fattigdomsevangeliet hos Thomas a Kempis, dennes *Om Kristi efterföljelse* (ca 1441), liksom hos Böhme och Louvigni. Tydligt lyser detta igenom i Almqvists olika betraktelser eller meditationer, som ”Om människans sällhet”, ”Om människans stöd”, ”Kastanjeträdet” (t.ex. i Carl Jonas Love Almqvist, *Svalkande eld*, Symposion 1992). – När Ekström 1925 upptäcker J de B Louvigni (1602-1659; skattmästare, Franciskusgestalt) och dennes *Thet Fördolda Lifwet med Christo i Gud* (i en översättning från 1742) är det i synen på denna världen som i grunden lögnaktig, ett ”eländets och lidandets landskap”, som igenkänning sker. Han möter här kristendomens *mörka* livsåskådning och stannade upp vid Louvignis 29:e brev från 1654 – det berömda brevet om ”den mystiska döden”, vars vittnesmål om själens frånvarande hunger; ingen längtar efter det skapade, ingen längtar efter det oskapade – ”Hon är såsom förkvävd” – kan jämföras med Ekströms ”heliga likgiltighet”. – Hjalmar Ekström levde, också med familj, långa tider i betryck och armod: 1917 drabbade honom spanska sjukan långvarigt – ”utblottad både i yttre och inre mening”, som hans levnadstecknare Antoon Geels påminner om i sin vackra *Inledning* till nyutgåvan från 1979 av Höga visanuttidningen (Bokförlaget Pro Veritate). För att följa kon-

flikten/samspelet mellan yttre och inre väg hos autodidakten Ekström har Antoon Geels gett oss tankebiografen *Det fördolda livet* (Artos 1996). Geels betonar E:s närhet till de praktiska mystikerna: Böhme, Louvigni, Guyon, Tersteegen och det större avståndet till klostermystiken, en Juan de la Cruz. Grunden till biografen lades redan 1980 med den religionspsykologiska avhandlingen *Mystikern Hjalmar Ekström* (Doxa) – då hade Geels sparat omkring 4000 av hans brev. – För det ”svaghetens” synsätt som var Ekströms kunde man frestas läsa biografen också som *tanatografi* – ”Ja, ännu medan vi leva överlämnas vi ... beständigt åt döden”(2 Kor. 4:11). Även i Ulrika Ljungmans sammanställning av levnadsteckningar och brev från den mystiska Flodbergskretsen: Carl A. Flodberg, Henrik Schager, Linnea Hofgren, Hj. E., i skriften *Gud – och intet mer* (Artos 1984), får man en aning om denna vision och möjlighet. Pregnant och suggestivt sammanfattar hon i essän ”Mystikens saliga utförsbacke” (Tidskriften *Gnosis* 1-2/1987) sin bild av ”flodbergarna” – huvudsakligen ”enkla” proletärer – följande den inre vägen som, visade det sig, alltid och definitivt var en ”utförsbacke”. En minnesteckning över lykttändaren Carl Flodberg, ”Vilande i Gud” av Robert Sundelin, publicerades redan 1938 i tidskriften *Febe*, senare återgiven i *Gnosis* 3-4/1988. – Av största betydelse för kretsen och för Ekström som översätter henne, var också 1600-talsmystikern Jeanne Marie de la Mothe Guyon (1648-1717), fängslad under åtta år, varav fyra i Bastiljen p.g.a. (kyrko-) överhetens sedvanliga rädsla och nit. 1988 utger

Artos förlag Guyons *Bönen* och 1991 även Ulrika Ljungmans översättning (tillika "Inledning") av *Andliga strömmar*, som är Guyons "recept" och nästintill dionysiska anvisning till den saliga inåtvändheten med dess "hemliga böjelse att vara ingenting", innanför eller bortom "självägandet". – En av de första som uppmärksammade Hjalmar Ekström var Martin Lönnebo som skrev om honom 1971 och sedan ägnar honom ett kapitel i boken *Religionens fem språk* (Verbum 1975) – Ekström formulerar sig, också som bibelmystiker, på "erfarenhetens språk". Lönnebo författade för övrigt även förordet till Henrik Schagers levnadsminnen *En annan väg än den, där många gå*, utgivna på ÅSAK 1987. – Kanske saknar man den store Jakob Böhme (1575-1624), den illuminerade skomakaren från Görlitz, bland Ekströms översättningar av förtrogna i *Det fördolda lifvet* – men starkt bidragande orsak härtill är väl det faktum att vännen och valfränden Eric Hermelin översätter och utger över 1000 sidor Böhme i fyra volymer under åren 1918 och 1920, bland dem "Anti-Stiefelius" eller *Om människans trefaldiga lif* och faktiskt inleder sin tolkningsgärning 1913 med en översättning av Alexander Whytes *Jakob Böhme. En värdesättning*. – En annan av valfränderna var således Vilhelm Ekelund, som Ekström under flera år umgicks med var och varannan dag. Denne förkastade visserligen utblottelsen – "ödeläggelsen" – som väg till befrielse från självet men talar likafullt med mystikens och den paradoxala visdomens ord – "offer" är "balsam", som det heter i den samtida *Lefnadsstämning* (1925).

I ett personligt och levande porträtt, som låter ana Ekelunds betydelse för Ekström, tecknas i *En bok om Vilhelm Ekelund* (1950) ”människan” Ekelund som – ”i grunden en älskare”, med ”ett övermått av hjärta”. – Ytterst var det *Gamla och Nya Testamentet* som var vägledande och kraftgivande för Ekström – i likhet med Ekelund och Hermelin föredrog han äldre översättningar; i hans bibliotek (nu stationerat på Sigtunastiftelsen) finner man till exempel en nyutgåva från 1913 av Carl XII:s *Biblia* från 1703. Det förhållandet att han själv brukar gammaldags stavning, ordval och syntax – under inflytande från Hermelin och Ekelund – och därmed negligerar stavningsreformen från 1906, uttrycker inte bara utanförskapets markering mot eller bortvändhet från den narcissistiskt och darwinistiskt effektiva och fartfyllda nya världen, men vittnar framför allt om hans kärlek till den ”sanna” (ur-) kristna traditionen. *Bibeln* verkar emellertid också nu, i dag, och är – utopiskt-eskatologiskt – för Ekström den hävstång varmed Gud ”lyfter människan ut ur träldomen under historiens och naturlagarnas obönhörliga sammanhang” – för att hon ska bli den *paradis-varelse* hon är.*

Ulf I. Eriksson

* Ulrika Ljungmans Förord skrevs ursprungligen 1996 inför en planerad nyutgåva av *Det fördolda lifvet* i sin helhet. Även Efterskriften sammanställdes då och finns återgiven i Ulf I. Erikssons *Exempel. Anteckningar i levnadskonst* (1999), något utökad återuppstår den här.